

פתרון הבחינה בעברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

מוגש על-ידי:

ישראלה דויד, רחל נעים ואפרת לילוס

מורות לעברית ברשת

בתי הספר של יואל גבע

סוג הבחינה: א. בגרות לבתי ספר על-יסודיים
ב. בגרות לנבחנים אקסטרניים
מועד הבחינה: חורף תשס"ח, 2008
מספר השאלון: 211,011108

עברית: הבנה, הבעה ולשון

שאלון ב'

יחידת לימוד אחת

הוראות לנבחן

א. משך הבחינה: שלוש שעות וחצי.

ב. מבנה השאלון ומפתח ההערכה: בשאלון זה שלושה פרקים.

50	נקודות	פרק ראשון – הבנה והבעה
}		חלק א: הבנה (20 נקודות)
		חלק ב: הבעה (20 נקודות)
		חלק ג: טקסטים
	מן המקורות (10 נקודות)	
24	נקודות	פרק שני – תחביר
26	נקודות	פרק שלישי – מערכת הצורות
100	נקודות	סה"כ

ג. חומר עזר מותר בשימוש: אין.

ד. הוראות מיוחדות: הקפד על כתב ברור, על כתיב נכון, על כללי הדקדוק ועל פיסוק הגיוני.

כתוב במחברת הבחינה בלבד, בעמודים נפרדים, כל מה שברצונך לכתוב כטיוטה (ראשי פרקים, הישגים וכדומה).
רשום "טיוטה" בראש כל עמוד טיוטה. רישום טיוטות כלשהן על דפים שמחוץ למחברת הבחינה עלול לגרום לפסילת הבחינה!

ההנחיות בשאלון זה מנוסחות בלשון זכר ומכוונות לנבחנות ולנבחנים כאחד.

ב ה צ ל ח ת !

/המשך מעבר לדף/

קרא את המאמר שלפניך, וענה על השאלות לפי ההוראות בפרקים שאחריו.

קווים לדמותו של נוער המסכים*

(מעובד על פי מאמר מאת אליעזר בן-רפאל, פנים, גיליון 37, נובמבר 2006)

- פסקה א
- מאז ומתמיד היה מקובל בציבור הישראלי להגזים בתיאור דמות הנוער, ובמשך השנים הציגו את דמותו באופנים שונים ו"הדביקו" לו כינויים שונים. שנים רבות הוצג הנוער כ"צבר", שהוא קוצני מבחוץ ומתנוק מבפנים, או כ"יהודי חדש", שהוא חלק מדור של יהודים אשר לא ידעו את ההשפלה של חיי הגלות והם ניחנו בזקיפות קומה ובעצמאות. משנות הארבעים והחמישים של המאה העשרים זכורות אמירות של מנהיגי האומה, שתיארו את הנוער בשנים אלה כ"דור המכבים המחודש", שכמוהו לא היה בישראל זה מאות שנים. בשנות השישים המוקדמות חלו שינויים בחברה הישראלית שהתבטאו באינדיבידואליזציה גוברת אצל בני הנוער ובגישה הומרנית-אגואיסטית. בעקבות השינויים החברתיים האלה זכה אז הנוער לכינויים חדשים, כגון "דור האספרסו" שהוא "חריף, מהיר וזול". אבל ב-1967 לאחר מלחמת ששת הימים, בעקבות ההצלחות הכבירות של צה"ל, נשמעו שוב נימות המזכירות את פולחן הנוער שרווח בעשורים הראשונים לקום המדינה, וחזרו לדבר על תחיית "דור המכבים".
- פסקה ב
- בעשורים האחרונים התפתחה החברה הישראלית בתחומי התעשייה והטכנולוגיה, והתבססה מבחינה כלכלית ודמוגרפית. התפתחות זו קירבה אותה מאוד לסטנדרטים מערביים וגרמה לשינויים עמוקים בתרבותה. החברה הישראלית נעשתה רבת-תרבותית ופתוחה יותר לעולם. שינויים אלה השפיעו באופן ניכר על דמות הנוער, על התנהגותו ועל הרגליו. נשכח מיתוס ה"צבר", והיום יש המכנים את הנוער "נוער המסכים".
- פסקה ג
- להבדיל מן הכינויים הקודמים שבהם כונה הנוער בישראל, הכינוי "נוער המסכים" אינו מבטא תופעה האופיינית רק לישראל, אלא תופעה כללית הנפוצה בכל העולם. תופעה זו מאפיינת היום חברות שיש בהן צריכה מרובה של טכנולוגיה, והיא באה לידי ביטוי בכך שחלק גדל והולך של הנוער צמוד למכשירים אלקטרוניים ומבלה במחיצתם זמן רב. מדובר בעיקר במחשב, על כל מגוון הפעילויות שהוא מאפשר (כגון קשר דואר אלקטרוני, ציאתים, בלוגים), וכן בטלוויזיה על שלל הערוצים שהיא מציעה. ילדים ובני נוער מרותקים ל"אלקטרוניקה" הזאת שעות על גבי שעות. אצל רבים מהם עיסוק זה הופך למרכיב מרכזי בחייהם עד כדי התמכרות, והוא משפיע באופן משמעותי על התפתחותם ועל דמותם.
- פסקה ד
- אולם בניגוד למה שמקובל לחשוב, היושב מול המסך אינו סביל אלא פעיל. הן בצפייה בטלוויזיה והן בגלישה באינטרנט או בניהול משחק במחשב המשתמשים אינם נשארים ללא מעש. לפני הפרט עומדות תמיד אפשרויות בחירה שונות: להישאר צמוד לתכנית או לשלטט בין הערוצים, לבחור באתר אינטרנט אחד מבין רבים או לבחור בין אפשרויות במהלך משחק. ההתמודדות הזאת עם ריבוי האפשרויות שתרות המסך מזמנת לבני הנוער ועם הצורך להחליט מחנכת את המשתמשים הצעירים לערכים חשובים, כגון חשיבה עצמאית וקבלת החלטות.

* המונח התקני למסך הטלוויזיה הוא "מרקע", ולמסך המחשב – "צג".

- פסקה ה נוסף לערכים אלה, הבילוי מול המסך מפתח אצל הצעירים את השאיפה להיות מעודכנים תמיד במיומנויות מחשב ובתוכנות חדשות, וכך הם מגיעים בעצמם למומחיות ולהישגים משלהם בתחומים אלה. כמו כן הפעילות ה"אלקטרונית" עצמה יוצרת אצל הצעירים התעניינות בתחומי ידע שלא היו מוכרים להם קודם לכן, היא מעניקה להם תחושת שייכות ל"עולם הגדול", ויוצרת אצלם פתיחות תרבותית.
- פתיחות תרבותית פירושה גם פתיחות לשונית. תכניות, בלוגים או משחקים מפגישים צעירים וצעירות עם שפות בלתי מוכרות. כך למשל הסדרות הספרדיות והדרום-אמריקניות (הטלנובלות), הזוכות בישראל להצלחה רבה אצל בני העשרה, קירבו אותם לשפה הספרדית, עד כי רבים מהם מבקשים ללמוד אותה.
- דוגמה נוספת לפתיחות לשונית היא ההתקרבות לשפה האנגלית. האנגלית היא כיום שפה זרה ראשונה כמעט בכל מקום שבו היא אינה השפה המקומית השלטת. מציאות זו משפיעה על תרבות בני הנוער, ובמיוחד על השפה של "ילדי המסכים". האנגלית נעשתה מרכיב מרכזי בשפתם, אם כי זו אינה אנגלית "גבוהה" או תקנית אלא לרוב המשלב הנמוך של השפה.
- פסקה ו היבט נוסף של פעילות המסך האינטנסיבית של הצעירים בימינו הוא ההתקשרויות בין אנשים ממקומות רחוקים בעולם שפעילות זו מאפשרת. היום צעירים מכל העולם יכולים לתקשר זה עם זה, לשוחח, להתווכח, לשחק ולשתף פעולה בתחומים שונים. במילים אחרות, הם "חיים את הגלובליזציה" כעובדת חיים יום-יומית.
- פסקה ז אולם לתרבות המסך יש גם חסרונות לא מעטים. החיסרון הבולט ביותר הוא שחויית המסך היא לרוב אינדיבידואלית. יחסי הגומלין שנוצרים בתקשורת האלקטרונית שונים מאלה הנרקמים בין אנשים שנפגשים פנים אל פנים. המרכיבים המרכזיים בתקשורת ישירה זו – כמו הדיבור בעל פה המלווה בהבעות פנים ושפת גוף, הרגשות הזורמים בין בני השיח והדינמיקה החברתית – נעדרים מתקשורת אלקטרונית מכל סוג שהוא.
- פסקה ח לעתים בישיבה בבית מול המסך יש ויתור על המאמץ ואולי גם על הצורך למצוא חברים מחוץ לבית. מי שמשקיע את עצמו בפעילות עם קבוצת בני שיח אלקטרוניים, עלול להישאר ללא מעגל חברתי ממשי. במילים אחרות, התוצאה של החברתיות האלקטרונית היא חיי חברה ממשיים מוגבלים.
- פסקה ט נוסף לכל אלה אין ספק שהפעילות מול המסך מצמצמת את הזמן המוקדש לקריאת ספרים. לתופעה זו יש כמה הסברים. היום, תודות למחשב ולאינטרנט, יש גישה לחומרים שבעבר היו הרבה פחות נגישים, וגם אז – רק באמצעות ספרים. ברשת מצויים אין-ספור מאמרים, ספרים שלמים, מילונים ואנציקלופדיות, ונער מיומן יכול למצוא את מבוקשו במהירות רבה בלי כל צורך לנטוש את עמדת המחשב. עם זאת, ההרגל לפתוח ספר ולקרוא בשעות הפנאי מאפשר לבני אדם מכל הגילים לספוג ערכים להיפתח למגוון דעות ואף לחוות רגשות מסעירים. אין ספק שילדי המסך מפסידים הרבה מכך שזיקתם לספר פוחתת.
- פסקה י יש לזכור שתרבות המסך צומחת על רקע ההתפתחויות האדירות שהתרחשו בעשורים האחרונים, והכול רואים בהן קדמה. כמוכן אין כל סיכוי מעשי להיאבק בהתפתחויות האלה, שהשתלבו עמוקות באורח חיינו ובמידה רבה הן מעצבות אותנו. יש רק לדעת לנצלן בצורה נבונה יותר.

פרק ראשון – הבנה והבעה (50 נקודות)

בפרק זה שלושה חלקים – א: הבנה, ב: הבעה, ג: טקסטים מן המקורות.
ענה על השאלות לפי ההוראות בכל חלק.

חלק א: הבנה (20 נקודות)

ענה על כל השאלות 1-5 על פי המאמר.

1. בתחילת המאמר נזכרים כינויים שונים שבהם נהגה החברה הישראלית לכנות את הנוער בעבר.

בחר בשניים מן הכינויים האלה, והסבר כיצד נתפס הנוער בעיני החברה על פי כל אחד מהכינויים שבחרת. (4 נקודות)

2. בפסקה ב' הכותב טוען כי ההתפתחות הטכנולוגית גרמה לשינויים עמוקים בתרבות הישראלית.

הבא מן המאמר שתי דוגמאות התומכות בטענה זו. (2 נקודות)

3. א. מהי דעתו של כותב המאמר על התמכרותם של בני הנוער ל"אלקטרוניקה החדשה"?
לפניך ארבע אפשרויות תשובה, (1)-(4).

בחר בתשובה הנכונה והעתק אותה במלואה למחברתך. (2 נקודות)

(1) בני הנוער "מכורים" למכשירים אלקטרוניים ומבודדים מן החברה, לכן יש למנוע מהם שימוש במכשירים אלה.

(2) ל"תרבות המסך" יש היבטים חיוביים לצד היבטים שליליים, לכן יש לדעת כיצד לנצל את תבונה.

(3) הטכנולוגיה החדשה מחנכת את בני נוער לחשיבה עצמאית, לכן העוסקים בחינוך חייבים לעודד את השימוש בה.

(4) לדעת הכותב, "תרבות המסך" היא תופעה עולמית, אך יש לה השפעה מוגבלת על הנוער בישראל.

ב. הבא מן המאמר הוכחה לבחירתך. (3 נקודות)

4. בתקשורת שגרתית בין בני נוער באמצעות המחשב הם מרבים להשתמש במילים באנגלית, ולעתים אף כותבים אותן באותיות עבריות (לדוגמה: "סוֹרִי" במקום המילה "מצטער").

כיצד היה כותב המאמר מגיב על תופעה זו? נמק את דבריך. (3 נקודות)

/המשך בעמוד 5/

5. בפסקה ט הכותב מביע את דעתו על הרגלי הקריאה של "נוער המסכים".
- א. מהי דעת הכותב בעניין זה? (2 נקודות)
- ב. הבא מפסקה זו שתי מילים (או ביטויים) שהכותב משתמש בהן כדי להדגיש את דעתו. (נקודה אחת)
- ג. האם אתה תומך בדעתו של הכותב או מתנגד לה? נמק את תשובתך. (3 נקודות)

ראה/י תשובות בעמוד הבא

חלק ב: הבעה (20 נקודות)

בחר באחד מהנושאים 6-7, וכתוב עליו מאמר בהיקף של עמוד עד עמוד וחצי על פי ההוראות.

6. **פיקוח על השימוש באינטרנט**
- בני נוער רבים משתמשים בכלי התקשורת של האינטרנט, כמו: הדרי צ'אט, בלוגים, דואר אלקטרוני וכן הודעות מזדויות (ICQ). יש הטוענים כי על ההורים לפקח על הפעילות של ילדיהם באינטרנט. פתוב מאמר, **והבע** בו את דעתך על טענה זו. **נמק** את דבריך באמצעות דוגמאות מניסיוןך ומדברים ששמעת או קראת.
7. **קווים לדמותו של הנוער הישראלי כיום**
- כתוב מאמר על דמותו של הנוער הישראלי החי כיום בארץ. במאמריך **תאר** דפוסי התנהגות המאפיינים את בני הנוער בישראל, **ודון** ביחסים של בני הנוער לחברה שבה הם חיים. **הבע** את דעתך בנושא, **ונמק** אותה.

פרק ראשון – הבנה והבעה

חלק א: הבנה

1. שני הכינויים :
"צבר" (שורה 3) – קוצני מבחוץ ומתוק מבפנים.
"יהודי חדש" (שורה 3) – ניחן בזקיפות קומה ובעצמאות.
2. שתי דוגמאות התומכות בטענה :
 - (שורה 39) "פתיחות תרבותית פירושה גם פתיחות לשונית. תכניות, בלוגים ומשחקים מפגישים צעירים וצעירות עם שפות בלתי מוכרות."
 - (שורה 45) "האנגלית נעשתה מרכיב מרכזי בשפתם."
3. ב. הוכחות מן המאמר :
 - (פסקה ז') "אולם לתרבות המסך ... אינדיבידואלית."
 - (פסקה י') "כמובן אין כל סיכוי מעשי... לנצלן בצורה נבונה."
4. כותב המאמר היה מקבל תופעה זו אך גם מסתייג ממנה. האנגלית שלטת ומשפיעה על תרבות הנוער, בעיקר על "ילדי המסכים", שאצלם נעשתה שפה זו מרכיב מרכזי – זוהי דוגמה לפתיחות לשונית. ההסתייגות נובעת מהעובדה שהם משתמשים במשלב הנמוך של השפה.
5. א. הכותב טוען שהפעילות מול המסך מצמצמת את הזמן המוקדש לקריאת ספרים.
ב. מילים וביטויים להדגשת דעתו של הכותב :
 - מפסידים
 - זיקתם לספר פוחתת
 - להיפתח למגוון דעות
 - מצמצמת
 - לספוג ערכים
- ג. תתקבלנה מגוון דעות בתנאי שתהיינה מנומקות היטב.

חלק ג: טקסטים מן המקורות (10 נקודות)

ענה על שאלה 8.

8. במסגרת שלפניך מובאת משנה ג' מפרק א' במסכת תענית.

קרא את המשנה, וענה על הסעיפים א-ד שאחריה.

בשלושה במרחשון שואלין את הגשמים.
רבן גמליאל אומר: בשבעה בו, חמשה-עשר יום אחר החג, כדי שיגיע האחרון
שבשואל לנהר פרת.

א. שואלין את הגשמים.

(1) במילון אבן-שושן יש לפועל **שָׁאַל** ארבע משמעויות, (1)-(4):

(1) הציג שאלה, חקר לפשר הדבר.

(2) ביקש, פנה אל מישהו בבקשה כי יעשה דבר-מה או ייתן לו דבר.

(3) ביקש וקיבל חפץ כדי להשתמש בו ולהחזירו לאחר זמן.

(4) סיגל לעצמו מילה או ביטוי מלשון אחרת.

העתק למחברתך את המשמעות המתאימה ביותר לפועל "שואלין" שבצירוף

"שואלין את הגשמים". נמק את בחירתך. (2 נקודות)

(2) מבין המשפטים (1)-(4) שלפניך העתק למחברתך את המשפט שבו השימוש

בפועל **שָׁאַל** הוא כמו השימוש בו בצירוף "שואלין את הגשמים".

(נקודה אחת)

(1) השבוע **שָׁאַלְנוּ** ספרים רבים מן הספרייה העירונית.

(2) העברית המודרנית **שָׁאַלָה** מילים רבות מן הלועזית.

(3) המורה **שָׁאַל** מהו השורש ומהו הבניין של המילה מניע.

(4) המשורר מבטיח לאהובתו שייתן לה את כל מה שת**שָׁאַל**.

(3) מהי תופעת הלשון, האופיינית ללשון חז"ל, הבאה לכדי ביטוי במילה **שואלין**?

(2 נקודות) (1) **חילופי אָים ב-אֵין או (2) פועל ברבים ללא ציון גוף להבעת הסתמיות**

ב. הסבר את משמעות השם **מִרְחָשׁוֹן**. מדוע בימינו מכנים חודש זה בשם "חשוון"?

(2 נקודות) **מרחשוון- משמעותו ירח שמיני, הצורה הרווחת בימינו "חשוון" יסודה בהבנה מוטעית**

כאילו מר הוא רכיב נוסף לשם.

ג. במשנה זו כתוב: "**חמשה-עשר יום אחר החג**".

באיזה חג מדובר? (נקודה אחת) **סוכות**

ד. כתוב במילים שלך את המשנה שלעיל, והוסף מילת קישור בין שני המשפטים,

שתבהיר את הקשר הלוגי ביניהם. (2 נקודות)

/המשך בעמוד 7/

בשלושה בחודש חשוון מתחילים להתפלל לבוא הגשמים, לעומת זאת / ואילו רבן גמליאל אומר שבשבעה בחודש מתפללים לבוא הגשמים, כלומר חמישה עשר ימים אחרי חג הסוכות, וזאת כדי שאחרון העולים לרגל (לירושלים) יספיק להגיע לביתו במקום המרוחק ביותר, נהר פרת, לפני שיירד גשם.

פרק שני – תחביר (24 נקודות)

בפרק זה ענה על ארבע שאלות: על שאלה 9 (חובה), ועל שלוש מהשאלות 10-13 (שאלות בחירה).

9. שאלת חובה (6 נקודות)

קרא את שלושת המשפטים III-I שלפניך, וענה על הסעיפים א-ג שאחריהם.

- I. נער **שמשקיע** שעות רבות מול מסך המחשב, **עלול להישאר בלי מעגל חברתי ממשי.**
- II. **בעקבות השינויים בחברה הישראלית בשנות השישים זכה הנוער לכינויים כגון "דור האספרסו", אבל לאחר מלחמת ששת הימים הוא כונה שוב "דור המכבים".**
- III. בדרך כלל האנגלית **המשמשת בתקשורת האלקטרונית**, אינה האנגלית ה"גבוהה" אלא המשלב הנמוך של השפה.

א. העתק למחברתך את שלושת המשפטים III-I.

ליד כל משפט שהעתקת ציין מהו הסוג התחבירי שלו: פשוט, איחוי (מחובר), מורכב במשפט איחוי – תחם את האיברים. במשפט מורכב – תחם את הפסוקית / הפסוקיות, וציין את תפקידן התחבירי. אם המשפט (או חלק ממנו) בעל חלקים כוללים (משפט כולל), ציין זאת.

ב. ציין את התפקיד התחבירי של המילה "אינה" במשפט III. **אוגד**

ג. כתוב את משפט I כמשפט מורכב בקשר של תנאי, שתהיה בו פנייה אל נער או נערה.

/המשך בעמוד 8/

ג. נער, אם תשקיע שעות רבות מול מסך המחשב, אתה עלול להישאר בלי מעגל חברתי.

שאלות בחירה (18 נקודות)

ענה על שלוש מהשאלות 10-13 (לכל שאלה – 6 נקודות).

10. א. לפניך ארבעה משפטים, IV-I, ובכל אחד מהם מודגשת בקו מילה.

I. לרבים מבני הנוער אין עניין בקריאת ספרים.

II. החברה הישראלית נעשתה פתוחה יותר לעולם.

III. המחשב הפך למרכיב חשוב בחיי בני הנוער.

IV. לתרבות המסך יש היבטים חיוביים והיבטים שליליים.

(1) העתק למחברתך את המשפטים שבהם המילה המודגשת בקו משמשת בתפקיד

נשא. IV, I

קריאת ספרים לרבים מבני הנוער אין עניין בה.

או

(2) שחבר את משפט I למשפט בעל חלק ייחוד.

רבים מבני הנוער אין להם עניין בקריאת ספרים.

ב. לפניך שני משפטים, II-I, ובכל אחד מהם מודגשת בקו המילה "היא".

I. האנגלית מופצת היום כשפה זרה בכל מקום שבו היא אינה השפה המקומית.

II. דוגמה מובהקת לפתיחות לשונית היא ההתקרבות לשפה האנגלית.

(1) העתק למחברתך את המשפט שבו המילה "היא" משמשת בתפקיד אוגד. II

(2) מהו תפקיד המילה "היא" במשפט האחר? נושא

11. לפניך שישה משפטים, א-ו, ובכל אחד מהם מודגשת המילה "מסך".

העתק למחברתך את האותיות המציינות את המשפטים, וליד כל אות כתוב את התפקיד התחבירי של המילה "מסך" במשפט.

א. תרבות המסך משותפת לבני נוער רבים בימינו. לוואי

ב. בני נוער יושבים מול המסך שעות רבות ביום. ת. מקום או ת. אופן

ג. הישיבה מול המסך פירושה ויתור על יציאה מהבית. לוואי

ד. החידוש הבולט היום בתחום האלקטרוניקה הוא מסך דק. נשוא

ה. למסך דק יש יתרונות רבים. מושא

ו. בעברית תקנית מסך הטלוויזיה נקרא מרקע. נושא

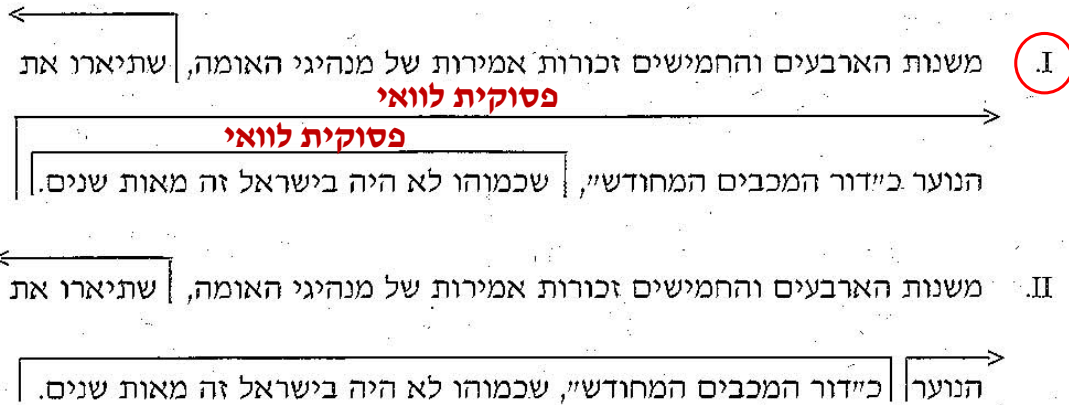
12. לפניך משפט.

קרא אותו, וענה על הסעיפים א-ג שאחריו.

משנות הארבעים והחמישים זכורות אמירות של מנהיגי האומה, שתיארו את הנוער כ"דור המכבים המחודש", שכמוהו לא היה בישראל זה מאות שנים.

א. לפניך שתי הצעות לתחימת החלקים במשפט, II-I.

העתק למחברתך את המשפט התחום וכוון, כולל התחימות.

ב. כתוב מהו הסוג התחבירי של המשפט שהעתקת בסעיף א:

פשוט, מורכב, איחוי (מחובר). **מורכב**

ג. ציין את התפקיד התחבירי של כל אחד מהחלקים התחומים במשפט שהעתקת.

13. לפניך משפט.

ילדים ובני נוער מרותקים ל"אלקטרוניקה" הזאת שעות רבות, ואצל רבים מהם עיסוק זה הופך למרכיב מרכזי בחייהם, המשפיע באופן משמעותי על התפתחותם ועל דמותם.

א. לפניך ארבע אפשרויות לסיווג המשפט, (1)-(4).

העתק למחברתך את הסיווג הנכון של המשפט.

(1) משפט איחוי (מחובר) בעל שלושה איברים.

(2) משפט איחוי בעל שני איברים.

(3) משפט מורכב ובו משפט איחוי.

(4) משפט מורכב ובו פסוקית איחוי.

ב. העתק למחברתך את החלקים הכוללים במשפט, וציין את תפקידם התחבירי.

ג. שחבר את המשפט שלפניך למשפט מורכב בעל פסוקית מושא.

על פי דברי הכותב, ילדים ובני נוער יכולים להישאר מרותקים ל"אלקטרוניקה" הזאת שעות רבות.

/המשך בעמוד 10/

ב. ילדים ובני נוער - נושא כולל.

על התפתחותם ועל דמותם - מושא כולל.

ג. הכותב טוען שילדים ובני נוער יכולים להישאר מרותקים ל"אלקטרוניקה" הזאת שעות רבות.

פרק שלישי – מערכת הצורות (26 נקודות)

בפרק זה ענה על שלוש שאלות: על שאלה 14 (חובה), ועל שתיים מהשאלות 15-18 (שאלות בחירה).

14. שאלת חובה (8 נקודות)

לפניך ארבע קבוצות מילים, א-ד.

מכל קבוצה העתק למחברתך את המילה היוצאת דופן מבחינת השורש, וכתוב את השורש שלה.

- א. הַפָּצָה, פָּצוּי, נְפוּץ **פ.צ.ה/י**
- ב. לְנָצַל, צָלְיָה, מְצִיל **צ.ל.ה/י**
- ג. מְצַטְמָצִים, מְצַמְצָם, תְּצוּמוּ **צ.ו.מ**
- ד. הַתְּבַסְסוּת, תְּבוּסָה, הוֹבְסָה **ב.ס.ס**

שאלות בחירה (18 נקודות)

לפניך ארבע שאלות: שתיים מתחום הפועל (שאלות 15-16), ושתיים מתחום השם (שאלות 17-18). עליך לענות על שתי שאלות בלבד. תוכל לבחור אותן כרצונך: מתחום הפועל, מתחום השם או משני התחומים (לכל שאלה – 9 נקודות).

שים לב: בכל שאלה שתבחר, ענה על כל הסעיפים שבה.

הפועל

15. א. לפניך ארבעה משפטים, IV-I, ובכל משפט פועל מודגש.

- I. כל חברינו נוכחים באירוע הזה. **קל**
- II. עכשיו אנחנו נוכחים לדעת כי צדקנו. **נפעל**
- III. אין מוכיחים אדם בשעת צער. **הפעיל**
- IV. חברי העמותה מתנווכחים ביניהם. **התפעל**

(1) העתק למחברתך את הפועל היוצא דופן מבחינת השורש, וכתוב את השורש שלו. **I נוכחים - נ.כ.ח**

(2) מהו השורש המשותף לשלושת הפעלים האחרים? **י.כ.ח**

(3) העתק למחברתך את המספרים IV-I, וליד כל מספר כתוב את הבניין של הפועל במשפט.

16. ב. לפניך משפט.

לאחר שנשמע את העד, ייתכן כי ננכח בצדקת הנאשם.

במה שונה הפועל ננכח מארבעת הפעלים שבסעיף א? העתק למחברתך את

התשובה הנכונה מבין האפשרויות האלה:

- (1) בבניין
- (2) בזמן
- (3) בשורש

16. א. לפניך ארבעה משפטים, IV-I, ובכל משפט פועל מודגש.

- I. הילדים **רָצוּ** ממתקים.
 - II. משתתפי המרתון **רָצוּ** לאורך כל המסלול.
 - III. הנאשמים **רָצוּ** את עונשם.
 - IV. ביום העיון ה**רָצוּ** חוקרים על גיל ההתבגרות.
- (1) מבין המשפטים שלפניך העתק למחברתך את המשפט שהנאמר בו נכון.
- כל הפעלים המודגשים נגזרו מאותו שורש.
 - הפעלים ה**רָצוּ** ו**רָצוּ** הם מאותו שורש.
 - הפועל **רָצוּ** במשפט I והפועל **רָצוּ** במשפט II הם מאותו שורש, מאותו בניין ומאותו זמן.
 - הפועל **רָצוּ** במשפט I והפועל **רָצוּ** הם מאותו בניין.

(2) העתק למחברתך את מספרי המשפטים IV-I מסעיף א, וליד כל מספר העתק מן הרשימה שלפניך את צורת העתיד של הפועל במשפט, כולל הניקוד.

II ירצו, **III** יתְרצוּ, **I** ירצו, **IV** ייצרו, ירצו

ב. לפניך שני משפטים, (1)-(2).

בכל משפט בחר בצורת ההגייה הנכונה של הפועל המודגש והעתק אותה למחברתך, כולל הניקוד.

- (1) היזהרו בדבריכם שמא **תִּכְשְׁלוּ** / תִּכְשְׁלוּ בלשונכם.
- (2) בזמן הנסיעה הילדים **מְבִיטִים** / **מְבִיטִים** בנוף דרך החלון.

השם

17. א. לפניך שלושה משפטים.

- **כְּנוֹת** היא אחת התכונות החשובות בתקשורת בין בני אדם.
- "צבר" הוא אחד ה**כְּנוּיִים** שניתנו בעבר לבני הנוער.
- רבים תוהים מהי ה**כְּנֻנָה** ב**כְּנוּי** הזה.

(1) ציין את דרך התצורה של שני השמות **כְּנֻנָה**, **כְּנוּי**. **שורש ומשקל**

(2) ציין את סוג הצורן הסופי במילה **כְּנוּיִים** ובמילה **כְּנוֹת**.

כינויים - צורן נטייה (לציון רבים)
כנות - צורן גזירה (סיומת X את לציון הפשטה)

ב. לפניך רשימה של שישה שמות.

מְחֻשָּׁב, **גִּלְגוּל**, **מְסוּד**, **תְּפֻקוּד**, **מְשֻׁעוּל**, **תְּקוּן**

- (1) העתק מן הרשימה רק את השמות שהשורשים שלהם הם שורשים תנייניים.
- (2) בחר באחד מהשמות שהשורשים שלהם תנייניים, והסבר את דרך ההיווצרות של השם שבחרת.

שורש ראשוני	שם מתווך	שורש תנייני	שם חדש
ח.ש.ב.	מחשב	מ.ח.ש.ב.	מחשוב
י.ס.ד.	מוסד	מ.ס.ד.	מסוד
פ.ק.ד.	תפקיד	ת.פ.ק.ד.	תפקוד

18. א. לפניך רשימה של שמונה שמות.

שורש ומשקל - כתבת, דמות, חזות

השגיות, כתבת, דמות, ישראליות,

בסיס + צורן סופי - השגיות, ישראליות, מהות,

מהות, מנהיגות, חומרנית, חזות

מנהיגות, חומרנית

מיון את השמות לשתי קבוצות על פי דרך התצורה, ותן שם לכל אחת מדרכי התצורה.

ב. לפניך רשימה של ארבעה שמות.

התחלה, מחלה, תחלית, חלי

מבין המשפטים שלפניך העתק למחברתך את המשפט שהנאמר בו נכון.

• כל ארבעת השמות נוצרו באותה דרך תצורה.

• השם התחלה והשם חלי נגזרו מאותו שורש.

• השורש של המילה מחלה הוא מ-ח-ל.

• השמות תחלית והתחלה לא נוצרו באותה דרך תצורה.

בהצלחה!

זכות היוצרים שמורה למדינת ישראל
אין להעתיק או לפרסם אלא ברשות משרד החינוך